

ORMAN YANGINLARI VE ATATÜRK'ÜN AĞAÇ SEVGİSİ

*“Ağaç, çiçek ve yeşillik medeniyet demektir.
Yeşil görmeyen gözler renk zevkinden mahrumdur.”*

K. Atatürk

Yanan ormanlarımızla birlikte ülkemizin değerleri ve geleceği de yanıyor. Sadece ağaçların yanışı ile sınırlı kalmıyor; ekolojik dengeler alt üst oluyor, turizm cazibesini kaybediyor ve flora yapısı erozyona uğruyor. Yılların biriktirdiği değerler birkaç saat içinde yok olup gidiyor. Yaprakları rüzgarla şarkı söylerken altında dinlendiğimiz, ürettiği oksijenle hayat bulduğumuz ağaçlar, küçük ihmaller, hatalar, hatta art niyet veya basit çıkarlar uğruna yok olup gidiyor.

Ağaçlar yanmaya başlayınca, huzur veren bir melodiyi çağrıştıran yapraklarının sesi bir ağıta dönüşür. Orman yangınları çok acıklıdır. Kuşların ötüşleri, canlıların kaçışları hüznün vericidir. Yanan bir ormanda gözlerinizi kapattığınızda, ağaçların feryadlarını duyarsınız, ağıtları içinizi yakar. Çıkardıkları seslerle, belki de vurdum duymazlığımıza isyan ederler.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, Ege'den yola çıkan bir sincabın daldan dala atlayarak Doğu Anadolu'ya gidebildiğini yazıyor. Timur ordularını Ankara'nın ormanlarına saklamış ve Osmanlılar bunu fark edememiş. Fatih Sultan Mehmet “Bir ağaç kesenin elini (veya boğazını) keserim” demiş. Atatürk ise “Ağaç, çiçek ve yeşillik medeniyet demektir” diyor.

“Ağaç, yavrularımızın beşiği, kapımızın eşiği ve aşımızın kaşığıdır” diyen atasözümüz, ağacın önemini ne kadar güzel anlatmaktadır. Aşık Veysel,

*“Gemi olur, suda yüzer,
Uçak olur, gökte gezer,
Kalem, kâğıt neler yazar,
Ormandaki varlığa bak”* diyor.
Faruk Nafiz Çamlıbel ise,

“Ben bu rengi taşıyım, her zaman can köşemde,

Yeşilde ne arar da bulamaz insanoğlu?

Yeşil bu... Varlık dolu, gök dolu, umman dolu” diyerek yeşille özdeşleştirdiği ormanda, her şeyi bulduğunu dile getiriyor. Ama bizlere ağaç sevgisi yerine, büyük hünermiş gibi *“Baltalar elimizde, uzun ip belimizde, biz gideriz ormana”* şarkılarıyla ağaçların talanı öğretilmiş. Küçükken yeterince ağaç sevgisi aşılanmadığı için kesmişiz, yakmışız, talan ve yok etmişiz.

Orman, sevgiyle büyür ve sevgiyle korunabilir. Şüphesiz ki, bu sevgiye sahip insanlar içinde Atatürk’ün yeri ayrıdır. Atatürk, *“Ağaçsız orman ve ağaçsız toprak vatan değildir. Eğer vatan denen şey kupkuru dallardan, taşlardan, ekilmemiş alanlardan, çıplak ovalardan, kentlerden, köylerden oluşmuş olsaydı, onun zindandan hiçbir farkı olmazdı”* diyor. İnsanlara ağaç sevgisi aşılanmadığı sürece önlemler yetersiz kalır. Bir çınarın bir dalının kesilmemesi için köşkün yerinin değiştirildiğini bilmeyen var mı, bilmiyorum. Halkın günümüzde *“Yürüyen Köşk”* olarak isimlendirdiği köşk Yalova’dadır. Deniz kenarında, 13 Eylül 1929 tarihinde Atatürk’ün yazlık köşklü olarak inşa edilmiştir. Atatürk, 1936 yılında gittiği yazlık köşkün bahçesinde ağacın dalını kesmeye çalışan bir bahçıvanla karşılaşır, hemen durdurur ve kesimin nedenini öğrenmek ister. Bahçıvanın gerekçesi, ağacın gelişip uzayarak köşkün duvarlarına dayandığıdır. Dallar yapının penceresinden içeriye girmeye başlamıştır. Ağacın dalının kesilmesine razı olmayan Atatürk ağacın dalının kesilmemesini, binanın uzaklaştırılmasını emreder; *“Ağaç kesilmeyecek, köşk kaydırılacak”* der.

Verilen emir üzerine, 8 Ağustos 1936 tarihinde, önce bina çevresindeki toprak büyük bir dikkatle kazılıp yapının temel seviyesine inilir. İstanbul’dan getirilen tramvay rayları döşenir. Santim, santim çalışılarak, bina yapı altına sokulan raylar üzerine oturtulur. Atatürk ile birlikte, kardeşi Makbule Hanım ve Yunus Nadi ile görevlilerin hazır bulunduğu 10 Ağustos 1936 günü, bina 4.80 m kaydırılarak çınardan uzaklaştırılır ve çınar dalı kesilmekten kurtarılır.

Her bir karesinde tarih yazılan ve onlarca kararın alındığı “Yürüyen Köşk”, günümüzde, Atatürk’ün kullandığı son derece mütevazı oda takımları ile çınarın gölgesinde durmakta ve müze olarak kullanılmaktadır.

Afet İnan, Çankaya Köşkü’nden meclis binasına giderken, o günün Ankarasında bir tek iğde ağacı vardı, diye yazıyor. Atatürk, onun önünden geçerken arabasını durdurup iner, selam verirmiş. Neden böyle yaptığı sorulunca; “O, yediğim meyvenin, sığındığım gölgenin, soluduğum havanın bir neferi. En az öbür neferler kadar bunun da selama hakkı var” diye cevap vermiş. Bir gün bir de bakmış ağaç kesilmiş; yolu genişletmek için kesmişler. “Yahu”, diyor, “Bana sorsaydınız, o ağacı kurtaracak yol bulurdum.” Sonra dayanamıyor, arabaya biniyor, sürücüsüyle arkadaşının önünde, hüngür hüngür ağlıyor.

Falih Rıfki Atay, “Babamız Atatürk” kitabında, kendi ağzından dinlediğini, bir gün Kurmay Başkanı İsmet Bey’le Diyarbakır çöllerinde atla giderken Mustafa Kemal’in “Çabuk bana yeni bir din bul. Ağaç dini... Bir din ki ibadeti ağaç dikmek olsun” dediğini, Atatürk’ün çiftlik dağlarının ormanlaşması ile bizzat uğraştığını, hemen hemen her ağaçta hakkının olduğunu, nerede bir söğüt görse pikniğe gittiğini yazmaktadır.

Yine Falih Rıfki Atay, Atatürk’ün doğa sevgisini şöyle anlatıyor: “Atatürk, tabiatı ve ağacı çok severdi. Atatürk Orman Çiftliği’ni boz topraktan ormanlık haline getirdi. Ağaçların dikilişini, duruşunu, büyüyüşünü adım adım izledi. Akköprü tarafından Çiftliğe giden yolun etrafındaki boş topraklar meyvelik olmuştu. Bir gün bu meyvelikten geçerken birdenbire şoförüne, ‘Dur!’ dedi. Arabadan inerek orada bulunanlara, ‘Burada bir iğde ağacı vardı. Ne oldu?’ diye sordu. Kimse iğde ağacını bilmiyordu. Atatürk’ün biraz önceki neşesi kalmamıştı. Yol boyunca hep iğde ağacını aradı. ‘İğde, yaşlanmış ve çelimsiz bir ağaçtı. Fakat yaşıyordu. Baharda güzel kokular veriyordu’ diye sızlandı. Hasan Rıza Soyak, Atatürk’le ilgili anılarını kaleme aldığında, “Evet, ben de hatırlıyorum; bu iğde ağacının sökülüp atılması ona çok dokunmuştu; ağacın yerine daha güzeli dikilmek üzere kesilmiş olması gerçeği bile onu teselli edememişti. Bu acıklı olayı uzun zaman unutamadı... Her sözü edildikçe hayıflanır, yapanlara karşı kırgınlığını belirtirdi” diye yazmaktadır.

Çankaya’da bahçedeki ağaçlar büyür ve çok yaşlı bir ağaç Atatürk’ün geçeceği yolu kapatır. Ağacın bir yanı havuz, bir yanı dik bir yokuştur. Atatürk

ağaca yaslanarak güçlkle karşı tarafa geçmektedir. Bahçenin bakıcısı “Emre dersenez hemen keseyim, efendim” der. Atatürk bahçevanın yüzüne bakar, “Sen hayatında böyle bir ağaç yetiştirdin mi ki keseceksin?” der ve ağacı kestirmez.

Afet İnan, “Hatıralar ve Belgeler” adlı kitabında; “Mustafa Kemal, bir sahil çocuğu olduğu için denizi çok severdi. Fakat son hastalık günlerinde hasret çektiği yer, bir çam ormanlığı olmuştur. ‘Bana memleketimizin ormanlık güzel yerlerinden tanıdıklarını anlat. Arzum, yeşillik ve ağaçlık ve de yaz kış yeşil duran ağaçlar arasında olmaktır’ diyen sesi hala kulaklarımda akisler yapıyor” diye yazmaktadır. Kendi adını taşıyan Atatürk Bulvarı’na çam fidanları dikildiği vakit pek sevinmiş, “Bunlar tutarsa, Ankara’nın yaz kış yeşil duracak bir tabiat zenginliği olacak” demiştir.

Atatürk bir gün, İstanbul’un eski vali ve belediye başkanlarından Muhittin Üstündağ ve Afet İnan ile birlikte, Boğazda bir motor gezisinde Salacak önlerinden geçerken, “Bu güzel yerleri ağaçlarla bir kat daha güzelleştirmek için, İstanbul Belediye Başkanı olmak istiyorum” diyerek Valinin ağaçlandırma yapmasını imalı bir şekilde ifade etmiştir. Atatürk, ağaç sevgisi ve yeşile olan tutkusunu şu sözlerle ifade eder: “Ağaç, çiçek ve yeşillik medeniyet demektir. Yeşil görmeyen gözler renk zevkından mahrumdur. Burasını öyle ağaçlandırınız ki, kör insan bile yeşillikler arasında olduğunu fark etsin... Son arzum, yeşillik ve ağaçtır. Fakat yaz ve kış yeşil olan ağaçlar arasında olmaktır. Son arzum, vasiyetim gerek ziraat ve gerek memleketin servet ve sıhhat-i umumiyesi noktayı nazarından ehemiyet-i muhakkak olan ormanlarımızı da asrî tedavi ile üst seviyede bulundurmak, temsil etmek ve azamî ifade ile temin etmek esas düsturlarımızdan biridir.”

Söğütözü’nde dinlenmeyi severmiş. Bir gün sohbet sırasında, “Ah, şurada bir kulübem olsa, ama de kulübe yapılırken buradaki ağaçlar ne olacak?” diye söylenmiş. Etrafında bulunanlar, “Aman Paşam, bunlar söğüt ağacı, o gö-nülsüz ağaçtır, söker başka yere dikeriz, mutlaka tutar” demişler. Atatürk bir an düşünmüş, sonra; “Buradaki ağaçları kendi ellerimle sökeceğim, kendi ellerimle dikeceğim, tuttuklarını göreceğim, o zaman kulübenin yapımına izin veririm” demiş. Ağaçlar başka yere dikilmiş ve hepsi tutmuş. Ağaçların yerine küçük bir kulübe yapılmış.

Çankaya’nın ağaçlandırılmasında da Atatürk’ün büyük emeği vardır. Atatürk İstanbul’da iken, Çankaya Köşkü’nde yapılan genişletme çalışmaları sırasında, büyük bir ağa-

cın kesilmesi gerekmiş. Yaz bitiminde dönüşte Atatürk, bu ağacın yokluğunu hemen anlamış. “*Şu yanda bir ağaç vardı, ne oldu?*” diye sormuş. Kimsede bu soruyu yanıtlayacak cesaret olmamış. “*Yazık, çok yazık... Yahu bu iş ağaca dokunulmadan yapılamaz mıydı sanki? Bana söyleseydiniz bir çaresini bulurdum*” demiş ve öfkelenip yeni yapıya girmeden geri dönmüş.

Atatürk, yalnız doğayı sevmekle kalmamış, ağaçları, yeşili, çiçekleri de koruması altına almıştır. Bir gün Sabiha Gökçen’e, “*Sabiha kızım, ben hayattayken çiçeklerimle kendim meşgul oluyorum. Onlara bakıyorum, baktırıyorum. Biz bakmasak dilleri mi var; bizden su isteyecek, gübre isteyecek, ışıklı bir yer ya da gölgelik isteyecek*” der. Bir keresinde de, bir dal badem baharını vazo içinde gördüğünde, Afet İnan’a yakınmış; “*Bahar gelmiş ne güzel, fakat bu güzel çiçekler meyve vermeden solacak ve sade bizim birkaç günlük göz zevkimizi tatmin edebilecek, ne yazık*” demiştir. Değil ağaçların kesilmesi, Çankaya’daki eski köşkün önüne dikilmiş akasya ağaçlarını bahçıvanın biraz fazla budaması bile onu üzüntüye boğmaya yetiyormuş.

Atatürk, bir ağaç dalının kesilmesine rıza göstermeyecek kadar yeşili ve ağacı severmiş. Türklerin Orta Asya’dan kuraklık ve ağaçsızlık yüzünden göç ettiklerini pek iyi bildiği için, ağaca karşı, sevgi ve saygı gösterilmesini teşvik etmiş ve “*Orman servetlerimizin korunmasına, lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak burada mühim olan, koruma esaslarını, memleketin tüm ağaç ihtiyacını devamlı olarak karşılaması icap eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir suretle işleterek istifade etmek esasıyla makbul bir şekilde teyid etmek mecburiyeti vardır*” demiştir. İşte ağaç sevgisi budur. Nedense bunlar bize öğretilmiyor. Bir zamanlar bir dalın bile kesilmesine izin verilmezken, günümüzde talan edilen, yakılan, villalara peşeş çekilen yeşil varlıklarımız, her geçen gün azalmaktadır.

Orman sevgiyle büyür ve sevgiyle korunur. Bütün ülkeler ormanın korunması için yeni teknolojik önlemler almaktadır. Ama her şeyden önce, ağaç ve orman sevgisini aşılamaktadırlar. Yeterli orman sevgisi toplumda yer bulursa, yangın çıkmaz, talan olmaz ve ormanlar yaşar.